

Les biblioteques més enllà de la lectura

Les biblioteques públiques són els equipaments culturals de proximitat per excel·lència

Les biblioteques d'avui són molt més que simples contenidors de llibres i, més enllà de conservar una col·lecció, de prestar llibres i de fomentar-ne la lectura, vetllen per ser espais de dinamització cultural i social, per garantir l'accés a la informació i el coneixement, independentment de l'origen i la posició social de la ciutadania. Han esdevingut autèntics referents en la vida cultural dels municipis gràcies a l'àmplia activitat que duen a terme.

Text > **CRISTINA JUTGE**, tècnica auxiliar de la Biblioteca Fages de Climent de Figueres

Les biblioteques públiques d'avui són els equipaments culturals de proximitat per excel·lència i un dels serveis públics més ben valorats per la societat. Es tracta d'equipaments vius, en transformació constant i sòlidament ancorats en els principis exposats en el Manifest de la UNESCO sobre la Biblioteca Pública de 1994, que la defineix com un centre local d'informació que facilita tota mena de coneixement i dades als usuaris, i que els proporciona les condicions bàsiques per aprendre al llarg dels anys, capacitant-los així per desenvolupar el pensament crític i un paper actiu en la societat. Els serveis de la biblioteca pública es fonamenten en la igualtat d'accés per a tothom, i la vigència d'aquests principis fan que aquest text, encara avui, sigui indispensable per entendre el concepte i la funció de la biblioteca pública, a partir d'un enfocament evolutiu d'aquests equipaments i de l'adaptació als nous temps i les necessitats canviants.

Les biblioteques catalanes han evolucionat molt des que l'any 1915 Eugeni d'Ors va posar en marxa el Pla General de Biblioteques Populares de la Mancomunitat de Catalunya, que va ser la primera xarxa de biblioteques públiques de l'Estat espanyol, i es va crear

>> El Petit de Cal Eril i Jaume Aulet parlen de la poesia cantada de Pere Quart en el marc del projecte «78 RPM. Foment de la música a les biblioteques».

(Foto: SERVEI DE BIBLIOTEQUES DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA)

l'Escola Superior de Bibliotecàries, on es definiria el perfil del personal que prestaria serveis a les biblioteques. En els anys vuitanta, amb els ulls posats en les biblioteques del nord d'Europa i en les bones pràctiques internacionals, es va veure clara la necessitat

de canviar i modernitzar l'estructura bibliotecària catalana. El nou model es basa a donar prioritat a l'usuari per damunt de la conservació de llibres, a posar-li totalment a l'abast els recursos documentals; s'amplien les col·leccions i també els horaris d'obertura

>> Activitat del projecte Arteca. (Foto: BIBLIOTECA DE PALAFRUGELL)

de les biblioteques, s'hi introdueixen suports nous, se'n comencen a automatitzar els catàlegs... En la dècada següent, és fonamental la institucionalització de la cooperació amb la creació, l'any 1993, de la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, que defineix un sistema que interrelaciona totes les infraestructures bibliotecàries, pretén corregir les desigualtats territorials i estableix un mapa de lectura pública. Una evolució que no s'atura i que en les darreres dècades està marcada per la transformació digital.

De manera paral·lela, al llarg dels anys, l'arquitectura de les biblioteques es transforma per tal d'acollir-ne els nous usos i serveis. Els edificis s'amplien per esdevenir més funcionals i atractius, amb espais i mobiliari pensats perquè els usuaris s'hi sentin més a gust. S'hi creen zones com les sales infantils, els espais per a joves, les sales d'actes, terrasses o patis..., mentre que les biblioteques de construcció recent són ja més inclusives, alhora que incorporen espais específics per a l'aprenentatge i la formació, auditoris, sales de treball o fins i tot cafeteries.

I és que les biblioteques es transformen per esdevenir espais generadors de coneixement i debat, un canvi de model que es produeix de manera paral·lela a la davallada gradual i imparabla del préstec de revistes, audiovisuals i altres tipus de documents, fet que ha alterat significativament un dels serveis que fins avui havia estat un dels pilars de la biblioteca.

Les biblioteques han estat i continuen sent peces clau en el foment de la lectura, si bé avui, més enllà d'aquest rol, tenen un paper actiu en l'evolució social i cultural de la societat en la qual estan inscrites. Tot i que sovint, per motius de caràcter divers, l'adaptació no és tan ràpida com seria desitjable, les biblioteques procuren emmotllar-se als canvis d'hàbits i tendències de la ciutadania, intentant respondre a les necessitats d'usuàries i usuaris d'edats i perfils molt diversos: infants i famílies, estudiants, públic adult, tercera edat, persones aturades, novinyudes, amb diversitat funcional...

Així, a més de reeixides iniciatives consolidades des de fa molts anys com els clubs de lectura, les biblioteques actuals, reconvertides en centres

Les biblioteques es transformen per esdevenir espais generadors de coneixement i debat, un canvi de model que es produeix de manera paral·lela a la davallada gradual i imparabla del préstec de revistes, audiovisuals i altres tipus de documents, fet que ha alterat significativament un dels serveis que fins avui havia estat un dels pilars de la biblioteca

>> Taller de caplletres del projecte CODEX a la Biblioteca Carles Rahola.

(Foto: BIBLIOTECA CARLES RAHOLA)

culturals de primer ordre, ofereixen conferències sobre temes diversos (literatura, filosofia, arts escèniques, feminisme, cinema, sèries, ciència, salut...), presentacions de llibres, converses amb autors i editors, recitals poètics, concerts, exposicions de petit format, formació en TIC, tallers per a joves, hores del conte per a nadons i infants, visites per a escolars, tallers de cerca d'informació per a estudiants d'ESO i batxillerat, visites introductòries per a nouvinguts, visites comentades a la col·lecció... Unes propostes que, a banda de desvetllar el plaer intel·lectual, sovint es converteixen en bones oportunitats per dinamitzar els fons de la biblioteca.

Les biblioteques de les comarques de Girona

El Sistema de Lectura Pública de Catalunya disposa de seixanta-tres biblioteques públiques a les comarques de Girona i setze PIL (punts d'informació i lectura), i gairebé tots han esdevingut referents ineludibles en la vida cultural dels municipis corresponents. S'han convertit, per extensió, en un lloc de trobada, integració i interacció

dels habitants a conseqüència del fet que als serveis d'informació, consulta i préstec habituals, se n'hi han anat afegint d'altres que fan que les biblioteques siguin també espais d'aprenentatge i innovació. La biblioteca és, avui dia, el lloc de referència per a moltes persones que necessiten una connexió a Internet, tant des dels ordinadors del

mateix equipament, com a través de la seva xarxa wifi. En aquest sentit, les biblioteques també posen a l'abast de la ciutadania un servei d'acompanyament en el procés d'alfabetització digital i, gràcies al suport del Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona, ofereixen tallers de formació en TIC (formació inicial en informàtica i noves tecnologies). Malgrat que la pandèmia ha alterat el funcionament normal de la majoria d'iniciatives, la previsió per a l'any 2020 era que hi participessin trenta-una biblioteques repartides pel territori i que s'hi fessin cent quaranta-tres tallers.

També es duen a terme diversos tipus de visites guiades per donar a conèixer els espais, els serveis i tot allò que ofereixen els equipaments, i al llarg de l'any hi ha nombrosos grups d'escolars i estudiants que passen per les diferents biblioteques gironines, que adapten el contingut de les visites al seu nivell acadèmic. Algunes, com la de Lloret de Mar, ofereixen a l'alumnat de batxillerat dels instituts dels seus municipis tallers per aprendre a cercar informació fiable per elaborar el treball de recerca (TdR). En aquests tallers s'informa els joves de com poden cercar informació a la biblioteca, però també en altres recursos: Google, repositoris digitals, etc. i, enguany, aquesta formació s'ha adaptat al format virtual. Així mateix, algunes biblioteques han fet passes per donar

>> Diversos volums a les lleixes d'una llibreria.

(Foto: JOAN CASTRO)

>> Club de Jocs de Taula a la Biblioteca Jove Blanes. (Foto: BIBLIOTECA DE BLANES)

El Sistema de Lectura Pública de Catalunya disposa de seixanta-tres biblioteques públiques a les comarques de Girona i setze PIL (punts d'informació i lectura), i gairebé tots han esdevingut referents ineludibles en la vida cultural dels municipis corresponents

visibilitat a alguns dels treballs de recerca més interessants duts a terme pels usuaris i les usuàries: a Blanes fan exposicions dels TdR i a Figueres, entrevistes als joves investigadors, que posteriorment comparteixen a través de les xarxes socials de la biblioteca.

Una altra iniciativa interessant que situa les biblioteques com a espais de

creació i coneixement són els tallers Bibliomakers, unes formacions en robòtica i programació per a infants i joves que es duen a terme en diverses biblioteques repartides pel territori i que gestiona el Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona. L'objectiu d'aquests tallers és estimular la curiositat per aprendre, de manera que es promou que infants i joves es reuneixin per dissenyar i construir alguna cosa tangible, digital o física, partint de les seves idees prèvies, compartint recursos i coneixements de manera col·laborativa.

Pel que fa a les activitats culturals que s'hi ofereixen, com ja hem comentat, són nombroses, i malgrat no poder dedicar-los tota l'atenció de la qual serien mereixedores, no volem deixar d'esmentar algunes propostes que

exemplifiquen la diversitat d'opcions i el dinamisme d'aquests equipaments.

La Biblioteca Comarcal de Blanes ha esdevingut un referent per la seva Biblioteca Jove, creada el 2014 per a nois i noies de dotze a divuit anys. Així, els joves disposen d'un espai propi amb una selecció bibliogràfica del seu interès i sense personal bibliotecari, tot i que aquest està a la seva disposició a pocs metres. S'hi ofereixen activitats, com un club de lectura o un concurs de relats breus per a joves, però també propostes de tipus formatiu i lúdic, com ara tallers de tècniques d'estudi, de pensament crític o un club de jocs de taula, i amb motiu de l'aniversari de la biblioteca, fins i tot van celebrar una batalla de galls (competició de rap). L'èxit de bona part d'aquestes iniciatives recau en el fet que els joves s'hi impliquen directament i veuen així canalitzada la seva necessitat d'expressar-se.

A la Biblioteca de Palafrugell ja fa uns anys que han donat vida a l'Arte-

Es fan diversos tipus de visites guiades per donar a conèixer els espais, els serveis i tot allò que ofereixen els equipaments, i al llarg de l'any molts grups d'escolars i estudiants passen per les diferents biblioteques gironines

ca, un projecte magnífic nascut amb l'objectiu d'impulsar la vida cultural i artística del municipi. A canvi de la donació d'una peça a la biblioteca, aquesta cedeix un espai expositiu als artistes vinculats amb Palafrugell. D'aquesta manera, la biblioteca també ha esdevingut un lloc de reunió per al col·lectiu d'artistes locals on expressar les seves inquietuds a través de xerrades i tallers. La contrapartida de tot plegat és que les peces cedides es posen a disposició per ser prestades, i qualsevol persona major d'edat o institució amb el carnet del Sistema Públic de Lectura de Catalunya pot gaudir gratuïtament durant un temps de les obres d'art al seu domicili.

D'altra banda, algunes biblioteques duen a terme iniciatives diferents per donar a conèixer els seus fons patrimonials, que apleguen col·leccions de dipòsit, poc visibles i amb una consulta limitada al personal investigador. Aquestes particularitats fan que acostumin a ser fons poc coneguts per bona part de la ciutadania. En aquest sentit, la Biblioteca Pública de Girona

Carles Rahola duu a terme el projecte CODEX de difusió del patrimoni, a través del qual organitza activitats per a la promoció i el coneixement del fons antic adreçades a tots els públics: visites guiades tant per a escoles com per a públic adult, familiar o grups especialitzats; tallers familiars d'exlibris, escriptures antigues o caplletres; exposicions i difusió a través de les xarxes socials i la pàgina web. A més, compten amb un voluntariat cultural que fa tasques bàsiques de conservació preventiva i d'inventari del fons patrimonial.

Pel que fa a les col·leccions, si als anys vuitanta la introducció de nous suports com ara els CD de música i els vídeos suposà un revulsiu, en l'actualitat els canvis tecnològics i d'hàbits de consum dels usuaris han comportat un descens dels préstecs de DVD i CD, cosa que ha portat a les biblioteques a replantejar-se la manera de difondre la música. Recentment, el Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona ha engegat «78 RPM. Foment de la música a les biblioteques», un projecte pilot

per promoure la presència i la difusió de la música en aquests equipaments públics. Aquesta iniciativa aposta per tres línies de treball: els fons, els espais i la creació d'una xarxa d'activitats que havien de tenir lloc a la tardor de 2020 en vuit biblioteques de les comarques gironines (Blanes, Caldes de Malavella, Girona, la Bisbal d'Empordà, Figueres, Puigcerdà, Ripoll i Calonge). Es van organitzar un cicle d'audicions comentades d'àlbums clàssics del rock i de la música popular, presentacions de llibres o cicles de poesia i música, en els quals havien d'assistir, entre d'altres, Mazoni, El Petit de Cal Eril, Núria Graham, Roger Mas o David Carabén, però malauradament, les restriccions imposades per la pandèmia van provocar la virtualització de les activitats previstes.

Aquest deversall d'iniciatives té un gran aliat en les xarxes socials, que han esdevingut els aparadors de les activitats que es duen a terme i uns canals molt efectius per estrènyer vincles amb els usuaris, alhora que entre els tècnics de la xarxa de biblioteques. Unes biblioteques que compten amb tècnics compromesos entre els seus equips de treball, cosa que constitueix una de les riqueses més grans d'aquests equipaments, on han anat a raure professionals d'especialitats diverses que hi aporten els seus coneixements perquè siguin més plurals i versàtils. Un procés que caldria ampliar amb professionals d'altres especialitats, com ara l'educació social, amb l'objectiu de donar resposta als molts reptes de futur que té la biblioteca pública que, de ben segur, continuarà sent l'autèntic baluard de la lectura, la socialització de la informació i l'accés al coneixement, però que haurà de ser, ara més que mai, una biblioteca social.

La pandèmia i les biblioteques

La pandèmia ha deixat petja en tots els àmbits de la nostra societat i el de les biblioteques no n'ha estat una excepció. El confinament de la població de-

>> La lectura ja no és el centre de la vida de les biblioteques. (Foto: JORDI RIBOT)

>> Taller d'ajuda a l'alumnat per elaborar el treball de recerca de batxillerat a la Biblioteca de Lloret. (Foto: BIBLIOTECA DE LLORET)

cretat el mes de març va fer que les biblioteques restessin tancades entorn de dos mesos i mig, algunes més, i els serveis s'hi van restablir de manera gradual. Tanmateix, malgrat que són espais segurs, la prohibició de dur-hi a terme activitats culturals presencials s'allarga de manera incomprensible.

El tancament sobtat va agafar desprevinguts els professionals de les biblioteques, i la resposta davant de la situació

va ser i és desigual. Durant el confinament es va activar la maquinària de la prescripció lectora a través de video-recomanacions i ressenyes, les xarxes socials van treure fum i es van reactivar molts canals de YouTube. L'excepcionalitat de la situació, l'accent en la difusió i l'aliança institucional entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona —que permet posar a disposició de la població més de quinze mil títols entre llibres, pel·lícules, revistes i diaris— van disparar a xifres rècord l'ús del servei de préstec digital eBiblioCAT, que es va incrementar en un 336 % durant el confinament i va superar els cinquanta-dos mil usuaris.

Les biblioteques van donar resposta a les consultes a través de diversos canals, van crear tutorials a correu, van fer lectures de poesia i de textos literaris a través de les xar-

xes, per telèfon i per WhatsApp; van tenir lloc clubs de lectura virtuals... però en molts casos, es té la sensació que es podria haver fet més. La «nova normalitat» a les biblioteques ha suposat la incorporació de moltes de les iniciatives sorgides durant el confinament: es fan trucades als usuaris més grans per saber si volen gaudir del servei de llibres a domicili, els clubs de lectura virtuals han esdevingut habituals i funcionen més que satisfactòriament, les xifres d'ús del servei de préstec digital són significativament més grans que abans de la pandèmia, s'han incorporat serveis de WhatsApp, s'ofereixen conferències i hores del conte virtuals... Es viu, en definitiva, un procés d'acceleració de l'ús de les eines digitals i de la convivència amb la virtualitat. Amb tot, s'ha evidenciat la necessitat de contacte humà que té una part important dels usuaris, l'exclusió que suposa en molts casos la bretxa digital, i el fet que cal treballar contra rellotge per donar resposta a les necessitats de caràcter social sorgides arran de la COVID-19.

Aquest deversall d'iniciatives té un gran aliat en les xarxes socials, que han esdevingut els aparadors de les activitats que es duen a terme i un canal molt efectiu per estrènyer vincles amb els usuaris, ara que entre els professionals de la xarxa de biblioteques